

Přišli ze země v mnohém ještě v hlubokém středověku. Proč se mít před Afghánci na pozoru? Bezpečnostní analytik varuje

- CZ24 News | 3. září 2021

AFGHÁNISTÁN/EU: „Rakousko by mělo být výstražným příkladem, protože právě tam představují afghánští imigranti enormní kriminalitu a celkovou neschopnost se začlenit do západní společnosti,“ říká vojenský a bezpečnostní analytik Lukáš Visingr. V rozhovoru pro ParlamentníListy.cz také vyjmenoval techniku, kterou získal Tálibán, a zároveň popsal, co vede Afghánce k neustálé výměně stran.

Z mnoha různých stran slyšíme, jak je rychlost postupu Tálibánu v Afghánistánu překvapivá. Jste překvapen i vy?

Ano, ta rychlost postupu Tálibánu mě, popravdě řečeno, překvapila, očekával jsem tak několik týdnů, možná i měsíc nebo dva. Ale ten samotný fakt, že se Tálibán opět dostal k moci, rozhodně překvapivý není, protože to prostě byl a je nejsilnější domácí afghánský politický aktér. Současně se ovšem nesmí zapomínat na to, jak Tálibán funguje a jak ve skutečnosti probíhal jeho postup. Nebylo to tak, že by se Afghánistánem valila jakási obří nezastavitelná armáda Tálibánu, která by porážela všechny nepřátele a obsazovala jedno město za druhým. Samotné jádro Tálibánu je poměrně malé, je to jen pár tisíc lidí, ale k nim se téměř všichni přidávali, respektive obratem měnili strany. Většina Afghánců dělala jen to, co je v této zemi zvykem už stovky let.

Afghánistán v podstatě není stát, jak ho tady chápeme my, je to spíš konglomerát národností, kmenů, klanů a dalších skupin, které mají zpravidla jen lokální cíle. Afghánec je loajální především ke své rodině, klanu či vesnici a podle toho také jedná. Navenek sice může říkat, že se hlásí k nějaké vládě, Tálibánu, Američanům, Sovětům či komukoli jinému, jenže jediné proto, že je to momentálně výhodné z hlediska jeho lokálních zájmů. Mnoho místních aktérů za těch dvacet let války změnilo strany několikrát. Hlásili se k Tálibánu, v roce 2001 se obrátili proti němu, pak přebíhali zase tam a zpět, jak se jim to hodilo, takže nyní opět mávají vlajkou Tálibánu, ovšem pokud se situace v Afghánistánu znovu změní, mohou přeběhnout zase.

Tálibové se dostali k velkému množství americké techniky a výzbroje, nějaká na místě prostě zůstala, jinou Spojené státy americké darovaly vládním vojskům. Jaké následky to může mít? Jak velké nebezpečí nám kvůli tomu hrozí?

Tálibán skutečně získal velké počty vojenské výzbroje, má například tisíce vojenských vozů HMMWV, Ford a Navistar, zřejmě až stovky obrněnců M1117 a MaxxPro, nějaké tanky a houfnice, ukořistil dokonce i leteckou techniku, mimo jiné vrtulníky UH-60 Black Hawk, Mi-17 a Mi-24 nebo bezpilotní průzkumná letadla ScanEagle. Žádná islamistická skupina dnes nic podobného nemá, avšak nám tady kvůli tomu zase tak velké nebezpečí nehrozí, jelikož takovou výzbroj zřejmě nikdo nebude vozit do Evropy a používat tady pro nějaké teroristické útoky. Daleko vážnější problém je to pro státy střední Asie a zákonitě také pro Rusko a Čínu, které v těchto státech mají svoje zájmy. Nynější situace v Afghánistánu je logicky hodně znepokojuje, protože z této země k nim proudí například ilegální migrace, drogy a islámský radikalismus a terorismus.

Ozbrojenci z okolních zemí mají vazby na podobné aktéry v Afghánistánu, někdy využívají Afghánistán i jako svoje zázemí či úkryt, což se týká například islamistů z organizace ETIM (*East*

Turkestan Islamic Movement, pozn. red.), která sdružuje radikály z řad muslimských Ujgurů z čínské provincie Sin-ťiang a je v Číně pokládána za nejnebezpečnější teroristickou organizaci. Čína má s Afghánistánem hranici, přes níž ozbrojenci z ETIM příležitostně přecházejí, což je také důvod, proč tam operovaly a možná i dosud operují čínské speciální jednotky. Umím si velice dobře představit, že se ukořistěná americká technika může záhy objevit v rukou nějakých skupin, které ji následně nasadí pro ozbrojený výpad či nájezd do Sin-ťiang, případně třeba do Tádžikistánu či Uzbekistánu.

Jakou hodnotu má technika pro Tálibán, budou ji umět použít spolu s afghánskými vojáky, kteří přeběhli od vlády k tomuto uskupení? A jaký vliv na používání bude mít získávání náhradních součástek?

Ano, o tomto se teď často polemizuje. Pokud jde o technicky nejvyspělejší vybavení, což bude zřejmě letecká technika, tak potíže s provozem bych brzy očekával zejména u amerických vrtulníků, kdežto u těch ruských, tedy Mi-17 a Mi-24, asi větší problém nenastane. Tyto stroje v Afghánistánu létají už od 80. let, místní je dobře znají, jejich údržba a opravy jsou nenáročné a náhradních dílů se dá sehnat víc než dost. Tálibán také může některé kusy využít jako zdroj součástek, aby mohl udržovat v provozu ty zbylé. Totéž platí u západní pozemní techniky, typicky těch vojenských automobilů HMMWV a dalších typů. Navíc není žádným tajemstvím, že Rusko a Čína udržují s Tálibánem kontakty, takže pokud s ním dosáhnou nějaké dohody či porozumění, tak mohou zajistit podporu pro provoz helikoptér, případně mohou dodat i další techniku.

Tálibán nezískal žádné proudové bojové letouny, protože Američané se zdráhali Afghánistánu nějaké poskytnout, a to přesně z toho důvodu, aby nepadly do rukou Tálibánu. Kdysi měl Tálibán přinejmenším na papíře docela početné letectvo včetně stíhaček MiG, jenže většina těch strojů nefungovala, ačkoli nějaké helikoptéry ve službách Tálibánu omezeně létaly, jelikož do řad Tálibánu přešli také někteří piloti, které školili ještě Sověti. Dá se předpokládat, že teď to bude hodně podobné, respektive že Tálibán získá část leteckého personálu, který vycvičily západní země, mimochodem včetně Česka, takže piloty a mechaniky asi mít bude.

Mluví se o totálním selhání afghánských bezpečnostních složek cvičených spojeneckými vojsky po dlouhá léta, ale také o tom, že část tamní armády existovala jen na papíře. Jak to vidíte vy?

Afghánská národní armáda sice existovala, ale opravdu kvalitní úroveň měla patrně jen malá část, tím myslím nějaké speciální jednotky. Afghánci pochopitelně byli rádi, že jim někdo poskytl výcvik, zbraně a výstroj, jak už jsem ovšem říkal, skutečnou loajalitu Afghánců si takovým způsobem nikdy nezískáte. Afghánec si kdykoli rád vezme peníze a moderní pušku, dokonce se i navenek bude hlásit k tomu, kdo mu ty peníze a pušku dal, ale doopravdy věrný bude jen své rodině, klanu a vesnici, a pokud se mu to bude hodit, tak rychle změni strany. A zdůrazňuji, že z afghánského pohledu tohle není zrada, protože oni ten pojem takhle nechápou. Zrada je něco, co se vztahuje na porušení slibu konkrétnímu člověku.

Zradit znamená oklamat přítele, to se s jejich pojetím cti neslučuje a Afghánci to obvykle nedělají, ale přechod od jedné politické frakce k jiné není osobní záležitost, takže to Afghánci v konfliktech naopak dělají zcela běžně. A jelikož to tam dělají skoro všichni a opakovaně, tak to vlastně nemusí poškozovat jejich osobní vztahy. Dva Afghánci mohou být nejlepší přátelé, ale klidně mohou bojovat na opačných stranách války. Jejich přátelství ale trvá, jelikož oba dobře vědí, že pokud jejich náčelníci změni strany, mohou zase stát vedle sebe. Proto také afghánská armáda vesměs nebojovala, protože Tálibán nabídl jejím vojákům volný odchod, když opustí své pozice a odevzdají mu svou výzbroj, takže spousta z nich prostě šla domů, popřípadě se rovnou přidala k Tálibánu.

Jak hodnotíte evakuaci obyvatel různých států z Afghánistánu, chaos na letišti a tak dále? Jak si vlády vedly?

Chápu, že některé záběry z kábulského letiště mohou vypadat strašlivě a že negativně působí i mnohé konkrétní příběhy lidí, ale pokud se na to podívám s určitým odstupem, tak ve skutečnosti to zase tak špatné nebylo. Musíme vyjít z toho, že postup Tálibánu byl opravdu velice rychlý, takže západní země musely improvizovat, což do vojenské kultury mnoha z nich zrovna moc nezapadá, ale navzdory tomu řada z nich odvedla dobré výkony. Určitě to neplatí bez výjimky, uvedu třeba příklad toho dopravního letounu z Nizozemí, který kvůli organizačním zmatkům odletěl prázdný, ale velmi bych pochválil třeba americké piloty, kteří se zjevně vykašlali na formální předpisy a nechávali do svých letadel nastupovat tolik Afghánců, kolik se jich tam vešlo, a startovali i s přetíženými letouny.

V tomto smyslu považuji za velký úspěch, že tam nedošlo k žádné velké havárii, ačkoli v takovém chaosu by člověk čekal, že právě tohle se dít bude. Pochopitelně musím také velice pochválit jednoho z českých hrdinů evakuace, totiž velitele jednotky české vojenské policie, který měl na starosti ostrahu naší ambasády a který tam vedl jednání s Tálibánem. Češi navíc byli na evakuaci zjevně připraveni podstatně lépe než zástupci většiny velmocí, navíc my tradičně umíme improvizovat skvěle, takže česká evakuace zaručeně náleží mezi ty nejlépe provedené. A ještě jedna věc se musí zdůraznit. Na té evakuaci měl nepochybně velký zájem i Tálibán, jehož vůdci rychle pochopili, že čím dříve budou západní vojáci a jejich místní spolupracovníci pryč, tím dříve může Tálibán začít reálně uplatňovat moc.

Věříte Tálibánu, že nebude zemi vládnout tak tvrdou rukou jako před dvaceti lety a dovolí i více ženám?

Tady se vlastně dá plynule navázat. Nechci být přílišný optimista, avšak skutečně existují indicie, že se Tálibán za těch dvacet let přece jen trochu posunul. Nemyslím ani tak přímo ideologicky, nesporně to jsou pořád radikální islamisté, ovšem z hlediska metod jsou daleko pragmatičtější. Většina původního vedení Tálibánu je po smrti nebo má jen symbolické funkce, reálnou moc má nová generace, která už trochu poznala i svět a fungování mezinárodní politiky. Řada z nich žila mimo Afghánistán, účastnili se mírových jednání v Kataru, navázali styky v Rusku a Číně. Takovým lidem se zřejmě nebude chtít krčit se někde v jeskyni a uhýbat naváděným raketám.

Tálibán koneckonců nikdy neměl velké mezinárodní ambice, chtěl především vládnout Afghánistánu, což byl ostatně také základní důvod, proč pákistánská tajná služba ISI před lety Tálibán stvořila a za saúdské peníze vyzbrojila, jelikož chtěla prostřednictvím tohoto hnutí získat pod kontrolu i Afghánistán. Pákistán má ve vedení Tálibánu nesporně dosud velké slovo, ale rozhodně už není jediným hráčem, jelikož Tálibán už si vybudoval dobré vazby i na Turecko, Rusko a Čínu. Myslím, že Tálibán se bude snažit vyhýbat se nějakým excesům, jež by mohly vést třeba i k další zahraniční ozbrojené intervenci. Bude chtít vzbuzovat dojem stability a pořádku, jednak aby si udržel nějakou podporu prostých Afghánců a jednak aby přilákal zahraniční investory, hlavně zájemce o těžbu vzácných kovů, jejichž ložiska tam byla objevena.

Je Afghánistán zemí, která se nedá ovlivnit či změnit silou? A co tato událost znamená pro amerického prezidenta Joea Bidena?

Snaha změnit Afghánistán by především vyžadovala další dlouhodobé vojenské působení, jenže na to prostě není politická vůle. Je to porážka politická, nikoli vojenská. V tomto smyslu se to dosti podobá Vietnamu, kde Američané vlastně nikdy neprohráli jedinou bitvu, ovšem politici neměli vůli či odvahu zvolit postup, jenž by vedl k vítězství. Tálibán měl po celou dobu podporu z Pákistánu, což je skutečně bizarní, jelikož tato země je formálně americký spojenec, jenže opět nebyla vůle proti Pákistánu rázně zakročit. Američané navíc vůbec nechápali zvláštnosti Afghánistánu, především ten

specifický přístup k loajalitě, o němž jsem hovořil.

Mohli udržovat image jakéhosi fungování země, její správy a armády, jenže jakmile oznámili odchod a začali se opravdu stahovat, Afghánci pochopili, že dosavadní pořádky končí. Tálibán opět zvedl hlavu a mnozí Afghánci se k němu zcela pragmaticky přidali. Nepochybně to znamená problém pro Joea Bidena, kterého to politicky těžce poškodí, ale je legitimní otázka, zda by si jiný prezident vedl lépe, respektive zda to celé mohlo dopadnout lépe. Důvěryhodnost Spojených států amerických hodně utrpěla, takže se množí různé až hysterické prognózy, že Rusko zaútočí na Pobaltí a Čína na Tchaj-wan, jelikož se už nedá spoléhat na to, že by Američané někoho bránili. To je sice nesmírně zavádějící, ostatně ani po odchodu Spojených států z Vietnamu nezahájil SSSR útok na Severoatlantickou alianci, ale zajisté je to legitimní důvod pro úvahy nad spolehlivostí podpory ze strany velmocí. Osobně proto například čekám, že v řadě zemí to posílí hlasy volající po vlastním odstrašujícím jaderném potenciálu.

Očekáváte příliv migrantů do Evropy tak, jak jsme to zažili v roce 2015? A je na to Evropa připravena?

Migrace z Afghánistánu začala sílit již za prezidentství Donalda Trumpa, který oznámil konkrétní plány odchodu z Afghánistánu. Například mezi migranty, kteří se od začátku roku 2020 pokoušeli překročit řecko-turecké hranice, tvořili více než polovinu právě Afghánci. Ale určitě lze očekávat, že tento trend bude dále sílit a že reakce různých evropských zemí se budou diametrálně lišit, ačkoli stojí za zmínku, že se postoje některých států hodně posunuly. Už to není rozhodně jen Česko, Maďarsko a Polsko, jež se proti ilegální imigraci nejsilněji vymezují. Svou politiku hodně změnili mimo jiné Rakušané či Dánové, jisté známky posunu jsou již patrné i ve Francii, kde to určitě souvisí s blížícími se prezidentskými volbami.

Pokud se ale vrátím k Afghánistánu, je potřeba si uvědomit jednu věc. Mnohde se nyní tvrdí, že Tálibán se bude mstít každému, kdo nějak spolupracoval se zahraničními vojáky, takže by se těmto lidem měl paušálně a okamžitě poskytovat azyl, ale takové tvrzení je naprosto mimo realitu. Jak jsem již říkal, Afghánci mění strany téměř neustále a ryze pragmaticky spolupracují s tím, kdo jim aktuálně nabízí nejvíc. To samozřejmě chápe i Tálibán, a kdyby se měl pomstít každému, kdo se nějak zapletl s koaličními silami, musel by potrestat velkou většinu Afghánců včetně těch, kteří se nyní nalézají pod jeho vlajkou. Zatím se nezdá, že by Tálibán prováděl či chystal nějaké masové represe. Každý migrant z Afghánistánu teď jistě bude tvrdit, že je ohrožen Tálibánem, avšak realitě to zřejmě bude odpovídat pouze u menšiny z nich, což se musí pečlivě prověřovat.

Jaké nebezpečí hrozí od už evakuovaných Afghánců, u některých z nich se už nyní prokázala nebezpečnost. Například Německo evakovalo na 3 600 lidí...

Tady opět můžu plynule navázat. Afghánci, kteří opravdu těsně spolupracovali s českou armádou, mimo jiné jako ti nejčastěji zmiňovaní tlumočníci, by skutečně vážně ohroženi být mohli, ostatně už jsou známy i konkrétní případy takových lidí. Ve shodě s prezidentem Milošem Zemanem tedy tvrdím, že těm bychom pomáhat měli, případně je tady i přijmout, ačkoli pochybuji, že by většina z nich hodlala zůstat přímo v České republice. Spíše očekávám, že zamíří do Německa, Rakouska či jiné země, kde už nyní existují početné komunity afghánských imigrantů. A i kdyby přece jen nakrásně chtěli zůstat v Česku, určitě nepůjde o nějaká obrovská čísla. Pár desítek lidí, možná stovka?

To zmíněné Rakousko by však zároveň mělo být výstražným příkladem, protože právě tam představují afghánští imigranti obrovský problém. Jedná se kromě jiného o jejich enormní kriminalitu

a celkovou neschopnost se začlenit do západní společnosti, ovšem to není v podstatě nic překvapivého, když člověk uváží, že přišli ze země, jež se dosud v mnoha ohledech nachází v hlubokém středověku. Navíc se ukázalo, že někteří z nich tvrdili, že jim v Afghánistánu hrozí nebezpečí, navzdory tomu tam však opakovaně cestovali za rodinami, takže se teď dožadují evakuace zpět! Ostatně právě ty narůstající potíže s Afghánci jsou i hlavní důvod, proč k imigraci dříve poměrně vstřícné Rakousko mění svou migrační politiku. Jsem pro pomoc afghánským spolupracovníkům české armády, ovšem ta pomoc by měla být striktně podmíněná tím, že se u nás budou chovat vzorně, jinak by měla následovat jejich deportace zpět do Afghánistánu.

Jak se bude situace v Afghánistánu vyvíjet dál? Čekáte postupné uklidnění, nebo se naopak rozhoří další kolo války, která je tam téměř „normální“?

Těch neznámých a proměnných je spousta a zrovna Afghánistán je země, která dlouhodobě vzdoruje analýzám i prognózám, ačkoliv nějaké odhady se snad udělat dají. Bude hlavně záležet na tom, zda se Tálibánu bude dařit vystupovat jako faktor pořádku, stability a bezpečnosti. V jeho prospěch hraje to, že navzdory svým pákistánským kořenům je vnímán jako afghánské hnutí, a jak známo, Afghánci vždy dávají přednost domácím aktérům před cizinci. Z téhož důvodu se zatím v Afghánistánu nedokázal tak dobře uchytit Islámský stát, ačkoli aktivní tam nepochybně je, což tragicky dokázaly i ty sebevražedné útoky u kábulského letiště. Ale většina Afghánců hledí na Islámský stát jako na cizorodý prvek, respektive jako cosi, co pochází z arabského prostředí. Tálibán se proti Islámskému státu ostře vymezil, což souvisí i s tím, že Tálibán teď chce především onen pověstný klid na práci, zatímco Islámský stát má globální ambice a jeho aktivity by mohly vést třeba i k další zahraniční vojenské intervenci.

Pokud ale Tálibán nenaplní očekávání, mohla by se proti němu postavit i silná ozbrojená opozice, jakási nová Severní aliance. Tálibán se nejspíše bude snažit jít na ruku zejména Číně a Rusku, ale velice aktivní je tam také Turecko, které by mělo na bázi dohody s Tálibánem provozovat a hlídat letiště v Kábulu. Svých tradičních pozic se jistě nebude chtít vzdát ani Pákistán a nějakou utajenou přítomnost si tam pochopitelně udrží i Spojené státy. Afghánistán má významnou strategickou pozici a byla tam objevena i ložiska vzácných kovů, a proto všechno nasvědčuje tomu, že tato divoká země nadále zůstane předmětem zájmu velmocí.